

SZÁMÍT AZ ISKOLÁK MINŐSÉGE?

A 60-as évek közepén született *Coleman-jelentés* óta az amerikai kutatók többsége határozottan kétségebe vonta, hogy az iskolák minősége és a tanulók teszteken mért teljesítménye között érdemi összefüggés mutatható ki, ezzel azt is állítva, hogy az iskolaminőség javítására szánt költségvetési keret növelésének a tanulók teljesítményére gyakorolt hatása elhanyagolhatóan jelentéktelen. Ezt a politikusi körökben meglehetősen népszerűnek számító köverkezettel megegyező csekély számú tanulmányok egy része azt igyekezett bebizonyítani, hogy az iskolák minősége befolyásolja a diákok majdani keresetét, másik része empirikus kutatásokkal támasztotta alá állítását, miszerint a fekete bőrű néppesség keresete az utóbbi száz évben azokban az államokban növekedett jelentős mértékben, ahol gondot fordítottak a fekete bőrűek minőségi oktatására.

Ezeknek az egymásnak ellentmondó kutatási eredményeknek számos magyarázata lehetséges. Azok a dolgozatok, amelyek eddig a keresetek és az iskolaminőség kapcsolatát vizsgálták, csak adott iskolakerületeken belül képzett diákok keresetét vették figyelembe. Könnyen bizonyítható ugyanakkor, hogy az eltérő családi háttér az iskoláztatásra fordított kiadásokat éppúgy befolyásolja, mint a munkaerő-piaci kereseteket. Ebben az esetben azonban az iskolaminőség és a keresetek közti kölcsönhatás hamisnak mutatkozik. Másrészt viszont könnyen bizonyítható az is, hogy a teszteredmények tökéletlen eszközei az iskolai teljesítmymérésnek. Valójában, bár a keresetek és a teszteredmények közti kapcsolat tagadhatatlan, azért ez nem jelenti azonosságukat. Azok a tényezők, amelyek befolyásolják a jövendő sikereséget a munkaerő-piacon, lehet, hogy csak csekély hatással vannak a teszteredményekre, vagy esetleg nem is befolyásolják azokat.

David Card és *Alan B. Krueger* az 1980-as népszámlálás adatait felhasználva annak eredtek nyomába, hogy a magasabb színvonalú iskolákkal, jobban képzett tanárokkal, a nőtanárok magasabb arányával jellemzhető államokban vajon nagyobb arányban térnek-e vissza az amerikaiak az iskolapadba tanulmányaik folytatására, s hogy mennyire befolyásolja az iskolaminőség a diákok jövendő kereseti viszonyait.

A vizsgálatok során az iskolaminőség legfontosabb mutatóinak az Egyesült Államok Oktatási Minisztériuma által a múlt század vége óta éves rendszerességgel elkészítettet, az Oktatásügyi

Statisztikai Szemlében bárki számára hozzáférhető felmérések statisztikai adatai alapján a tanár-diák arányt, a tanév hosszát és a tanárok relatív fizetését tekintik.

Elődeik hibáit kiküszöbölendő választották a kutatások alapjául az 1980-as népszámlálás az USA minden a 49 államára, fekete és fehér lakosokra egyaránt kiterjedő felméréseit és egyéb kiegészítő felméréseket, melyek lehetővé tettek három tizedes korcsoport (1920–29, 1930–39, 1940–49 között születettek) adatainak államokbeli alapos elemzését, figyelembe véve az iskolaévek alatt és után előforduló lakóhelyváltozások hatását is. Az elemzések első részében tehát születési hely és korcsoportok szerint megállapították a tanulmányokhoz való visszatérés arányát, majd a kapott arányszámok és az iskolaminőség fentebb említett mutatói közti kapcsolatot vizsgálták.

Az eredmények lényeges eltérést mutattak az egyes államokban és időszakokban születettek visszatérési arányában, ami pedig most már bizonyítottan jelentős mértékben az iskolák minőségi eltéréséből adódott. Nagyobb a visszatérési arány ott, ahol a gyerekek olyan iskolába jártak, ahol a tanár-diák arány alacsonyabb, a tanári átlagfizetés magasabb volt, pl. 5 diákkel kisebb osztálylétszám 0,4 százalékpontos, 10%-os tanári fizetésemelés 0,1 százalékpontos növekedést eredményezett. A kutatások szerint az iskolaminőség befolyásolja a majdani kereseteket is, ami egyrészt az alapiskolázási évek növekedésével, másrészt az oktatás bármely szintjére való visszatérések gyakoribbá válásával magyarázható.

A tanulmány a hibázási lehetőségek kizárása érdekében az említettekben kívül számos más iskolaminőség-mutatót is elemzés tárgyává tett, köztük az omnibusz *Coleman-jelentés* által az iskolai teljesítményt mérő tesztek eredményeire tett hatás alapján meghatározónak tartott családi háttér a szülői kereset és iskolázottsági szint, a tanárminőséget pedig a képzettségi, felkészültségi szint alapján, de vizsgálták a magániskolák hatását is, és számoltak az iskolai minőségjavulásnak köszönhető alapiskolázottsági szint növekedése miatti alacsonyabb visszatérési arányszám esetleges felrevezető hatásával is, de mindeneket jelentéktelennek ítélték.

Befejezésül a szerzők újra hangsúlyozzák, hogy a magasabb színvonalú iskolarendszerben képzett diákoknak nagyobb az esélyük hosszabb ideig tartó, gazdaságilag jobban értékesíthető iskoláztatás részeseivé válni, majd a tanulmány elején említettekre utalva megjegyzik, hogy bár az iskolaminőség és az iskolai teljesítményeket mérő tesztek

kapcsolatának vizsgálatára kutatásai eddig nem tértek ki, fontosnak tartják a hivatkozást azokra a tanulmányokra, amelyek megerősíténi látszanak ezek pozitív egymásra hatását is.

Tanulmányuk alapján az minden esetet vitathatatlanul vált – mondják a szerzők –, hogy egy oktatási rendszer teljesítőképességének megittéseben az iskolából kikerülők munkaerő-piaci sikerei éppoly fontosak, mint standard teszteken elérte eredményeik, ha nem még fontosabbak. S azoknak, aikik az iskolákat rossz befektetési forrásnak tekintették, hosszas pihenőt járunknak.

(Card, D. & Krueger, A. B.: *Does School Quality Matter? Returns to Education and the Characteristics of Public Schools in the United States. Journal of Political Economy, February, 1992.*)

Mácsok Zsuzsa

ISKOLAMINŐSÉG ÉS A FEKETE-FEHÉR RELATÍV JÖVEDELEM

Az 1960–70-es években az afrikai származású amerikai munkások keresete jelentősen közelített a fehér bőrű emberekéhez. A heti átlagkeresetek különbsége a 60-as évekbeli 40%-ról 1980-ra 25%-ra csökkent. Ennek okáról a közigazdászok véleménye megoszlik.

Egyes vélemények szerint ez a tendencia a fekete bőrűeket oktató iskolák relatív minőségijavulását tükrözi. Más kutatók úgy vélik, hogy a központi kormánypolitika, ill. az 1964-es Polgárigi Törvény járult hozzá jelentősen a bérkülönbségek csökkenéséhez. Országos kereseti és iskolázottsági adatok szerint mindenkit hipotézisnek van némi alapja.

Felmérésük bizonyítják a fekete és fehér munkások relatív bérénél növekedését közvetlenül a Polgárigi Törvény elfogadása után. Ez a tény gyakran említi annak bizonyítékául, hogy az egyenlő munkavállalási esélyeket biztosító programok a kereseti különbségek megszüntetéséhez vezetnek. Ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy azok a fekete munkások, aikik a 60-as években léptek ki a munkaerőpiacra, lényegesen hosszabb és jobb képzésben részesültek, mint a korábbi generációk képviselői. A 20-as években például a déli területek fekete iskoláiban a diáktanár aránya 50%-al magasabb, míg az átlagos tanulmányi idő 20%-al rövidebb volt, mint a fehér iskolákban. Több déli államban az 50-es évek végére hasonlóvá váltak a feltételek a fekete és fehér iskolákban. Mivel a fekete munkavállalók jobban képzett csoportjai körülbelül a Polgárigi Törvény hatályba lépéseivel egyidőben léptek ki a munkaerő-piacra,

nehezen különíthető el az antidiszkriminációs politika ill. az iskolák minőségi javulásának hatása.

A szerzők ebben a publikációjukban az iskola minőségi színvonalának a fekete és fehér bőrű munkavállalók közötti bérkülönbségek alakulásában játszott szerepét vizsgálják. A tanulmány az 1915-től 1966-ig terjedő időszakot elemzi az Egyesült Államok 18 déli államában, a fekete és fehér iskolák minőségét jellemző állam-specifikus mutatók felhasználásával. Ezeket az adatokat a tanulmányokhoz való későbbi visszatérés arányára és a déli születésű emberek átlagos kereseti szintjére vonatkozó becslésekkel kombinálják az 1960-as, 1970-es és 1980-as népszámlálás adatainak felhasználásával.

A kereseti és iskolai adatok kombinációi segítségével a szerzők a következő kérdésekre keresnek választ: Milyen hatással van az iskola minősége a fekete és fehér bőrű emberek oktatáshoz való későbbi visszatérésére? Az 1960 és 1980 között megfigyelhető kereseti különbség csökkenésnek mekkora hányadát magyarázza az iskolák relatív minőségváltozása?

E kérdések megválaszolása előtt a szerzők az 1960-as, 1970-es és 1980-as népszámláláskor tapasztalt bérkülönbségeket elemzik. Az eredmények alátámasztják a korcsoportok közti változások jelentőségét az említett bérdfifferencia alakulásában. Megállapítható, hogy a fekete bőrű munkások relatív jövedelmének általános növekedése nagymértékben összefügg azzal, hogy az idősebb korcsoportok lecserelelődnek a nagyobb, fiatalabb korosztályokkal.

A kereseti különbségek alakulását külön vizsgálni kell a születési hely szerint. Ez azért fontos, mert 1900 és 1960 között a feketék több, mint 80%-a a déli államokban született. Az adatok azt mutatják, hogy a fekete-fehér bérdfifferencia korcsoportok közti változásának 60%-át teszik ki a déli születésű munkások. A fekete dolgozók relatív bérnövekedésének több, mint 70%-a tulajdonítható a déli születésű emberek bérnövekedésének és ez nagymértékben kihat a déli munkások bérdfifferenciájának szűkülményére. Emiatt különös figyelmet kell fordítani a déli születésű emberekre a kereseti különbségek alakulásának vizsgálatakor.

Amikor azt vizsgáljuk, hogy az oktatás hogyan járult hozzá a kereseti különbségek alakulásához, azt tapasztaljuk, hogy nem annyira az átlagos tanulmányi idő növekedése, mint inkább az iskolapadhoz való visszatérés játszott szerepet a fekete-fehér bérdfifferencia csökkenésében a különböző korcsoportokat összehasonlítva.

Megfigyelhető, hogy a tanulmányokhoz való visszatérés a déli területeken magasabb arányú,